

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Diluviális emberábrázolások a Laussel-barlangból.

A *Laussel-barlang*, hol LALANNE GASTON¹⁾ oly meglepő eredményekkel végezte ásátásait, a Beune völgyében fekszik, mely a Vézère egyik mellékfolyója. (Dél-Franciaország, Dordogne dép.). A barlang hossza 126 m, szélessége 15 m, magassága helyenként változó. Az ősember, aki a barlang kedvező fekvése miatt a helyet szerette, úgylátszik váltakozva lakta és elhagyta azt, mert kulturrétegek szabályosan váltakoznak steril rétegekkel és ami sajátságos, az egyes rétegek szerint a kultúra is különböző típusú, a felső acheuléentől a felső solutréen-ig terjed. Legnevezetesebb a felső aurignacien, mert ebben a korban érte el a kis plasztika a legnagyobb fejlettséget, amit az ezen rétegből előkerült négy bas-relief bizonyít.

Az első relief mészkőtömszön találtatott,²⁾ melynek hossza 46 cm, vastagsága 6 cm; maga a tárgy 23 cm. Két egyén háton fekvé látható, szemben egymással: egyik alak nő, aki térdeit felemelve, lábait karjaival körül fogja; a másik alak kisebb, legnagyobb része a nő teste alatt eltűnik. A jelenet értelme szexuális természetű.

A második relief mezitelen nőt ábrázol, jobbában bison szarvával. Az arcvonások nem láthatók, amiből LALANNE azt következteti, hogy profilban van ábrázolva, bár HOERNES inkább elülről valónak tekinti. Hajzat nem látható, ellenben két igen nagy emlője van, köztük mély barázdával, melyet az erősen kifejezett hastól egy a gyomrot jelképező háromszögalakú tér választ el; jól látható az inguinális táj és a köldök; a has két oldalán egy-egy erős domborulat jelzi a csipőket, alattuk a comb domborulata. A lábak közelednek egymáshoz anélkül, hogy egymást érintenék, karcsúak és rövidek; a lábfejeket egy-egy tömeges kiemelkedés jelzi. A bal kar a kéz dorsalis felszínével felfelé tekintve a hason nyugszik, az ujjak szétállók, hegyes végűek; a jobb kart a vállig felemelve, kezében bison szarvat (talán ivópohár) tart.

A 3-ik relief (LALANNE l. c. 143. o. 6. ábra) szintén mezitelen nőt ábrázol, háromszögalakú mészkőn, melynek oldalai 43, — 39, — 33 cm. Arcvonások nem láthatók, az áll a jobb vállat érinti, a hajzatot egy számos párvonalos vertikális vonalakkól álló négyszög jelzi, egy-egy vízszintes a köteleket alkotja. Az emlők hatalmasak, köztük mély barázdával; a has kiálló, köldök jól kivehető; az alsó végtagok már a blokk letöredezése miatt nem láthatók; a bal karja felemelt, a jobb letörött.

1) LALANNE G.: Bas-reliefs a figuration humaine de l'abri sous roche de „Laussel“ (Dordogne). (L'Anthropologie. T. 23. p. 129.) Paris, 1912.

2) LALANNE G.: Decouverte d'un bas-relief a représentation humaine dans les fouilles de Laussel. (L'Anthropologie. T. 22. p. 256.) Paris, 1911.

Úgy látszik azonban, hogy ebben a korban a női ideál mellett férfi ideál is volt, melynek egyik tipikus képviselője az ezen barlangban talált férfi relief, szintén mészkőbe vésve, melynek hossza 47 cm, szélessége 25 cm, mag. 13 cm, magának az alaknak hosszúsága 40 cm. A fej profilban van ábrázolva, az arcvonások nem vehetők ki, az emlők gyengék, a jobb kis vízszintes vonásokkal borított, melyekben LALANNE egy a vállra dobott bőrruha végdarabjait véli látni. Az alak egész posztúrája egy nyíllövőére emlékeztetne: balja vízszintesen áll, a többi része letörött, jobbjaival azonban, mintha ijját feszítené. A genitális táj alig jelzett. (LALANNE 1. c. 147. o., 7. ábra).

Nem mulaszthatom el, hogy e helyen említést ne tegyek SCHIEFFERDECKER-nek nem régen megjelent cikkéről, melyben a Laussel-i férfi relieffel foglalkozik.¹⁾ Ő t. i. hosszabb megfigyelés alapján, melyet LALANNE-nak az „Anthropologie“-ban a férfi reliefet ábrázoló fényképfelvételén végzett, arra a meggyőződésre jut, hogy a férfit ábrázoló mészkődarabon nem egy egyénről van szó, hanem egy 3 egyénből álló embercsoportról, melynek skizzét az eredeti fényképfelvétel alapján készítve, a folyóiratban közölte.²⁾ A jelenet értelme két férfinak egy nőért való küzdelme volna, típus szerint két aurignac-fajta férfi viaskodása egy neanderi nőért. E helyen csak annyit akarok megemlíteni, hogy LALANNE eredeti fényképfelvételének megtekintésekor nem tudtam 3 alakot kivenni, és ha a mészkő mállott állapotban is volt, a többi alak éles körvonala is épügy megmaradhatott volna, mint az eddig a blokkon egyedül látott férfié. És ami különös, amerről nézi az ember a fényképet, annyifélet lát, gyermekfejet elülről, profilban stb. Talán csak optikai csalódásról van szó, és SCHIEFFERDECKER-nek mindenesetre nem LALANNE fényképfelvételéről, hanem a reliefnek személyes megtekintése alapján kellene a közölteket igazolni, hogy állítása hitelt nyerjen.

Ami a Laussel-barlangból előkerült reliefek értelmét, jelentőségét illeti, arra vonatkozólag a vélemények eltérők. Maga a felfedező, LALANNE, a női reliefek közös sajátóságaként feltüntetett steatopygia megmagyarázására PIETTE hipotesiséhez nyúl vissza. Tekintettel t. i. arra, hogy Laussel-en kívül Mentone-ból, Brassempouy-, Willendorf-ból, újabban Terme Piat-ból (1½ km-re Combe-Capelle-től, Dordogne) is hasonló alakok kerültek elő, a steatopygia ethnikai jellegnek tekintendő: az aurignacienben Nyugat- és Közép-Európában, de különösen az egész Földközi tenger mellékén egy a mai busmannhoz hasonló rassz élt, melynek nőit a steatopygia jellemezte, ami akkoriban szépség jelleg lehetett és a művész szívesen ábrázolt. A később beállott klímaváltozások következtében azután ez a nép mindig délebbre vonult, míg Dél-Afrikába jutott. SCHUCHHARDT³⁾ a női reliefeket áldozó és imádkozó nőknek tekinti, ezek bizonyos vallásos kultusz jelei. De ő maga is később azt jegyzi meg:⁴⁾ „Der laienhaften Neigung, alles erstaunliche in

¹⁾ SCHIEFFERDECKER P.: Bemerkungen über zwei Basreliefs von Laussel und über das Abbild eines Neandertalers. (Arch. f. Anthrop. N. F. Bd. 15. S. 214.)

²⁾ U. a. 217. o.

³⁾ SCHUCHHARDT K.: Die Skulpturen aus der alteren Steinzeit. Vortrag geh. bei d. Sitzung vom 17. Okt. 1914. (Ztschr. f. Ethnol. 1914. 46. Jahrg. S. 772.)

⁴⁾ Cit. HOERNES: Urgeschichte d. bildenden Kunst in Europa. S. 604. Wien, 1915.

der Vorgeschichte mit Opfer u. Anbetung in Verbindung zu bringen, kann man nicht genug mißtrauen“.

A férfi reliefről a felfedező azt állítja, hogy ijjász volna egész posztójánál fogva, hivatkozva a Kelet Spanyolországban levő Alpera helyiség (Albacete prov.)-ben talált hasonló állásban levő nyillövőkre. Csakhogy a Kelet és Dél-Spanyolországban talált sziklai festményeknek a kőkorba való sorolása nagyon is kétséges, mint azt HOERNES munkájában részletesen kifejti (l. c. 615. o.), úgy hogy a férfi relief jelentése ezideig bizonytalan.

A Lausseli reliefek értékét különösen az emeli a többi eddig ismeretes relief fölé, hogy már a végtagok kidolgozására is nagyobb gondot fordított a művész, mint az eddigieknél látjuk és ami a legfontosabb, hogy valamennyi alak *cselekvő* mozdulatban van. Egyiknél a cselekvés szexuális természetű, a másik talán ivópoharat tart kezében, a 3-ik karját felemeli, úgy mint a férfi. Ezek az *első*, az embert *valamiféle actióban* ábrázoló, a kőkorból való reliefek.

Dr. GSTETTNER KATALIN.